

- Rat oko predajnika
- Kako se "zapadne demokratije" rješavaju nepoželjnih predsjednika
- Bosna-Danska: 3:0 za Koaliciju

*Izveštaj Media Plana i Institute
for War & Peace Reporting o
medijima
u BiH
III Serija - broj 5
7 septembar 1997*

Monitoring Report

"MEDIJSKI PUČ"

Miroslav Toholj, glavni i odgovorni urednik Srpske Radio Televizije (SRT), o trenutnoj situaciji u medijima u Republike Srpske

U posmatranom periodu došlo je do vršnog zbivanja svih medija oko njima zanimljivih političkih krugova, širom BiH. Kontroverza, pritom, leži u činjenici da se istovremeno praktično pojavljuje veći broj medija - "odmetanje" studija SRT Banja Luka od matične SRT, studija koji daje glas predsjednici RS Biljani Plavšić i, kao i onim članovima opozicije koji je podržavaju. Međutim, broj predajnika koji prenose signal ovog studija sveo se na samo jedan.

RAT OKO PREDAJNIKA

Bitka za gledaoce, u formi "rata za predajnike", bila je svojevrsna uvetira rata u BiH. Tradicija da se javno mnjenje najefikasnije oblikuje putem televizije, uspostavljena u vrijeme socijalističke vladavine, nije izgubila na značaju u post-dejtonskom periodu. Stoga je bilo za očekivati da će se predsjednik RS Biljana Plavšić i njeni simpatizeri, ostvarivši kontrolu nad policijskim snagama u Banja Luci, opredjeliti za brz pokušaj konsolidacije svoje pozicije obezbjeđivanjem predajnika na Kozari.

Zamisao se podudarila sa odlukom članova studija SRT u Banja Luci da istupe iz mreže SRT, odnosno da se otrgnu od dominacije urednika sa Pala. U odbacivanju praksu koju je diktirao "master" centar SRT-a na Palama (manipulacija informacijama ili njihovo skrivanje, propaganda protiv međunarodne zajednice i neumorna promocija SDS-a), studio Banja Luka ostao je usamljen. Ipak, u nastojanju da prikaže mišljenja strana u sukobu, osim prikaza stavova predsjednice Plavšić, studio prenosi i stavove tvrde linije SDS na Palama.

SRT emituje program putem pet centralnih predajnika (predajnik na Kozari, Duge Njive kod Doboja, Udrigovo kod Bijeljine, na Trebeviću i Leotar kod Trebinja). Samo nad predajnikom na Kozari u ovom trenutku kontrolu imaju simpatizeri Biljane Plavšić, dok ostali prenose program SRT sa Pala. Još dva predajnika, Duge Njive i Udrigovo, bila su predmet praktično rata između simpatizera Plavšićeve i onih koji tvrde da podržavaju "legalnu vlast", te iskazuju svoju servilnost SDS-u i optuženom za ratne zločine Radovanu Karadžiću. Pomenuti predajnici prelazili su iz

ruke u ruku u nekoliko navrata, završavajući u ovom trenutku u rukama struktura na Palama.

Trupe SFOR-a su nekoliko dana obezbjeđivale predajnik Udrigovo, opravdavajući svoj postupak da je predajnik mogao postati "tačkom sukoba između rivalskih grupa" u RS. Nakon kiše verbalnih uvreda i kamenica kojima su ih Srbi iz Bijeljine dočekali (potaknuti pozivima Radija Bijeljina lojalnog SDS-u), SFOR je 2. septembra potpisao ugovor prema kome im je omogućeno da se povuku sa onoliko obraza koliko je bilo moguće. SRT se obavezala da će se "uzdržavati od zapaljivog izjavanja", te da će jedan sat dnevno pružiti šansu "drugacijim političkim mišljenjima", a Visokom Predstavniku omogućiti da se obrati gledaocima, bez naknadnih skraćivanja ili uredjivanih zahvata. (Ugovor su potpisali Momilo Krajišnik, u ime SRT-a, te zamjenik Visokog Predstavnika Čak Klajn i general SFOR-a Erik Šinseki). Za uzvrat, predajnik je ponovo predat SRT-u.

U daleko dramatičnijoj borbi oko predajnika Duge

Njive ispaljeni su i prvi meci u aktuelnom politickom sukobu na liniji Banja Luka - Pale. Ispalili su ih pripadnici "Crne ruke", paramilitarne grupe odane Radovanu Karadzicu. Meci su bili namijenjeni simpatizerima Plavšiceve koji su, predvodjeni Milovanom Stankovicem (predsjednikom dobojske Socijalistike

partije RS) preuzeli predajnik 28.8.

Stankovic, vlasnik dobojskog dvomjesenika *Alternativa*, bivši je major vojske bosanskih Srba, o kome kolaju glasine da je u toku rata bio umiješan u osvajanje upravo ovog predajnika, tada za potrebe televizije RS. Sada je, medjutim, Stankovic poznat kao protivnik SDS-a,

ovjek koga slave alternativni mediji u RS (NTV Banja Luka) Stankovic je sa oko stotinu pomogao preuzeo predajnik Duge Njive na Trebavi, u blizini Doboja, od 11 policajaca poslatih iz dobojske policijske stanice upravo u slucaju ovakve potrebe..

MONITORING REPORT

Izvještaj
Institute for War & Peace
Reporting and Media Plan

Direktor projekta: Zlatko Dizdarevic
Urednici Monitoring reporta:
Zlatko Dizdarevic, Aleksandra Šepanović i Marina Bowder
Monitoring tim: MEDIA PLAN

IWPR Institut za ratno i mirnodopsko izvještavanje (IWPR) je britanska dobrotvorna ustanova, osnovana sa namjerom da pomaže razvoj nezavisnih medija i da podrži glasove promjena.

Media Plan je bosanskohercegovačka nezavisna organizacija specijalizovana za medijske analize, obuku i razvoj medija.

Monitoring Report dijeli se besplatno. Umnožavanje je dopušteno. **MEDIA PLAN** napominjemo da ovaj projekat podržava Swedish International Development and Cooperation Agency, Open Society Institute (SIDA) Istraživačke i edukacione projekte Media plana i IWPRa u Bosni i Hercegovini pomažu European Union, US Information Agency, National Endowment for Democracy and Winston Foundation for World Peace.

Bosna i Hercegovina:
Obala Kulina bana 4/I, 71000 Sarajevo,
Tel / Fax: (387 71) 667 734/5
E-mail:
MEDIAPLAN_ZU@ZAMIR-SA.ztn.apc.org
101657.3100@compuserve.com

UK:
Lancaster House, 33 Islington High St., London N1 9LH
Tel (44 171) 713 71 30
Fax (44 171) 713 71 40
E-mail: warreport@iwpr.org.uk

US:
Box 2617, New York, NY 10185,
Tel: (1 212) 688-1451,
Fax: (1 212) 371-4054

Stanković je u posjedu predajnika bio nešto manje od pet sati, u toku kojih se program Studija SRT Banja Luka mogao pratiti širom dobojskog regiona. Ponovno pojavljivanje jedanaest policajaca, sa preko 100 kolega, te članovima "Crne ruke" nagnalo je većinu Stankovićevih ljudi u bjeg, dok je on sam sa još četvoricom "najbližih saradnika" uhapšen. (U zatvoru je Stanković štrajkovao gladju, a pušten je 2. septembra). Predajnik je počeo ponovno emitovati SRT.

Čini se da je sudbina predajnika na Kozari da uvijek igra neku posebnu ulogu. Još u avgustu 1991. godine aktivisti SDS-a preusmjerili su ovaj predajnik ka TV Srbije - Kozara je, dakle, još mnogo prije izbijanja rata u Bosni, bila prvi predajnik koji je istupio iz jedinstvene informativne mreže (nakon preusmjerenja, građani banjalučkog područja nisu više mogli gledati program TV Sarajevo).

SRT PROTIV SRT

Za razloge de facto napuštanja mreže Srpske Radio Televizije, banjalučki studio naveo je pritisak od "sjedišta" mreže na Palama, koji je spremao novinare ovog studija da rade u skladu sa novinarskim standardima. Ipak, glavni i odgovorni urednik SRT-a Miroslav Toholj, obavijestio je javnost da je studio bio primoran da "obustavi rad, kao posledicu pritiska i pretnji obezbjeđenja Biljane Plavšić urednicima i novinarima." (SRT, Novosti, 22.8.). Nakon što je "odmetnuta" stanica počela sa emitovanjem programa koji se nesumnjivo stavio na stranu predsjednice RS Biljane Plavšić i njenih simpatizera, Toholj je ponovo reagovao. Oplakujući situaciju u medijima, upozorio je da je "ovo strašna kriza, narod i država su na rubu ponora iz

kojeg izlaza nema... to sve vodi krvoproliću, destrukciji, kad Republika Srpska postaje jevtin, bagatelisan dar svojim dojučerašnjim neprijateljima." (26.8., Srpski radio)

SRT, prema uobičajenoj praksi, objavljuje demantije ili ignoriše činjenice dokle god je to moguće, a tada pribjegava komentarima sa uzavrelom krvi. Prvenstveni cilj komentara, čini se, jeste odvratanje pažnje publike sa osnovnog propusta SRT - uskraćivanja informacija. (Epizoda se od prethodnih razlikuje samo po tome što je glavni i odgovorni urednik SRT bio otvoreno umiješan.)

Ovakvo nepoštivanje činjenica ne obećava da će išta biti bolje nakon potpisivanja ugovora između SRT i SFOR-a, te Ureda Visokog Predstavnik 2. septembra, kojim je predajnik Udričigovo praktično vraćen u nadležnost informativnog sistema RS. Navici iskrivljavanja vijesti teško je odoljeti. Štaviše, nije pretjerano teško zamisliti SRT kako novonastalu situaciju, uz primjetnu notu trijumfa, koristi kako bi prikazala samu sebe črtvom strane tiranije

Svaka zvanična kritika profesionalnosti SRT-a i dalje se ignoriše (na primjer, kritika portparola OSCE-a Dejvida Folijsa 26.8. zbog "nefer izvještavanja, uznemiravajućeg jezika, netačnosti informacija i uskraćivanja prava na odgovor") ili namjerno koristi za proizvodnju efekta. Primjer tome mogao bi biti "uvijeni" način izvještavanja o kritici SRT-a od strane Visokog Predstavnik, koju voditelj ovog medija prenosi iz navoda "muslimanskog Radija BiH", u bloku vijesti koje se bave komentarima strane štampe. Voditelj gledaoce u temu uvodi riječima da "o zbivanjima u Srpskoj sa posebnom zloradošću govore muslimanski mediji"

(25.8.). Udarnu informativnu emisiju pratio je muzički spot u kome su vojnici SFOR-a praktično upoređeni sa snagama SS iz Drugog svjetskog rata (vidjeti tekuću seriju *Monitoring Reporta*, br. 4).

SRT je, s druge strane, voljna da dodijeli ovakvu podršku i proizvede komentare koji su očigledno komentari samog voditelja (odnosno urednika): "ocenjujuć i... krizu kao pogodno tle za ostvarivanje svojih interesa, antisrpske snage ponovo su krenule u otvorenu kampanju protiv srpskog naroda i SDS srpskih zemalja." (SRT, 18.8.)

SUDBINA NE•ELJENIH PREDSJEDNIKA

Komentar je od bizarnog, u posmatranom periodu postao prijeteći (uz pomoć urednika Ljubice Pavlovića i Duška Despotova, uredjivačkog tima *Dnevnika u 16 h.* od 29., 30. i 31. 8.). Urednik u komentaru koji zaključuje centralnu informativnu emisiju 30.8. navodi imena predsjednika koje su sopstveni narodi zbacili i čak ubili (lista uključuje Pola Pota, Markosa i Aušeskua). Uz komentar da čak ni tzv. zapadne demokratije nisu oklijevale da sliče korake poduzmu kada su oni bili neophodni, te drugim riječima uvjeravajuć gledaoce da bi se i RS mogla smatrati zapadnom demokratijom, SRT prikazuje slike Dona Kenedija. "Posljedica pokušaja da resocijalizuje američko društvo i državu bilo je njegovo navodno misteriozno ubistvo... dakle, svako antidržavno delovanje, čak i državno vrha, a esto i šefa drave, na Zapadu se plaća najskupljom cenom. Naravno, niko ne čeli ni lin. ni srpsku krv, međjutim svako mora odgovarati za svoje greške". Komentar jasno upućuje na činjenicu da je subjekt komentara predsjednik RS Biljana Plavšić.

KRV NA ULICAMA BR•KOG

Prema uobičajenoj praksi, studio SRT Br•ko pratio je stilom sopstvenih komentara u posmatranom periodu dirigentsku palicu matiče mreže. 28.8. poziv na nasilje dobio je eksplicitnu formu. U 6 sati izjutra stanica je svojim slušaocima objasnila da su sirene koje su ih omele u spavanju označile napad SFOR-a na glavnu policijsku stanicu u Br•kom i pozvala narod da izadje na ulice i "svojim telima zaštite ustavni poredak i sve ono što je srpski narod u proteklom ratu sa krvlju stekao. Informativna emisija u večernjem terminu izrazila je zadovoljstvo rezultatima poziva:

"Oglašavanje sirena u svim delovima grada bio je znak svim čestitim Srbima da se istog trenutka upute prema pomenutim objektima i svojim telima zaštite ustavni poredak RS i sve ono što je srpski narod u proteklom ratu sa krvlju stekao, branio i odbranio... Razlog za uzbunu preko 5000 građana bila je vest da pripadnici SFOR-a i Srbi pojedinci, nesvesni posledica međusrpskih podela pokušavaju zauzeti zgrade branskog MUP-a i uspostaviti paralelnu vlast, slično banjalučkom scenariju od pre desetak dana... Veliki broj ljudi, čena, čak i dece... odazvao se pozivu..." (28.8.)

Istovremeno, *Srpski Radio* lačno je izvjestio da su se trupe SFOR-a, uspaničivši se brojem prisutnih, prihvatile oružja i ubile šestogodišnje dijete (28.8.). Izvještaj nije bio demantovan.

Komentar SRT-a o događajima u Br•kom obilovao je poredjenjima sa "golorukim narodom" i "agresorima", te "okupatorskim snagama" (*Srpski Radio* i SRT, 28.8.). *Srpski Radio* priču je propratio izvještajem sa mitinga SDS-a u Sokocu:

izvještač je posebno naglasio riječi ispisane na transparentima simpatizera SDS-a: "Poruka zbora - protiv okupacije SFOR-a!", "Ko neće SDS imaće fes!" (28.8.)

Kamere SRT bile su usmjerene na portrete Radovana Karadžića u rukama demonstranata u Br•kom, te prisutnoj djeci i ženama. Izvještač Vedran Škoro tvrdi da se "pripadnici multinacionalnih snaga nisu prezali ni od otvaranja vatre na goloruki srpski narod... Uzalud pretnje i sa kopna i iz vazduha, svi Br•ci su na svojim mestima i telom štite grad". Za okupljeni narod se tvrdi da je "samoorganizovan", te da je pobuna "spontana". (28.8.)

"Spontanost" je bila ključna riječ u opisivanju skupa demonstranata u blizini predajnika u Udrigovu (kod Bijeljine), koji su u danu sukoba u Br•kom još uvijek čuvale snage SFOR-a i koji je emitovao program banjalučkog studija SRT. "Narod, što spontano, što na poziv Srpske radikalne stranke i SDS, izišao je na ulice i telima sprečio namere pripadnika SFOR-a... Neshvatljiva brutalna demonstracija sile na ulicama srpskih gradova nije zaplašila srpski narod već ga je, naprotiv, mobilisala da se odlučno suprotstavi okupaciji i razbijanju RS." (28.8., *Novosti*, SRT)

Ankete medju demonstrantima stimulisale su atmosferu "čestitki" koje je studio SRT Br•ko podsticao 28.8: "Pokazali smo im ko su Srbi", "Srbi su jaki", "Jeste li videli kako su pobegli, Farand je kao kukavica... (pobegao) iz uređa". Bio je ovo uvod za anketu na temu "povratka Muslimana": "Nečemo sa njima čivjeti i gotovo, izgubila sam dva brata, oca su mi htjeli zaklati, dosta su nas maltretirali, neće sa nama,

nema teorije da sa njima živimo."

Usljedile su etničkog pokreta gradjanima na "uspješnom suprotstavljanju SFOR-u". Pokret je pozvao gradjane da ubuduće paze na zloupotrebe SFOR-ih izdajnika, te da prestanu iskazivati gostoprimstvo strancima u svojim domovima i restoranima.

29.9., SRT i Srpski radio prenose vijest da je Savjet NATO-a "razmatra mogućnosti promene mandata SFOR-a, kojim bi mu omogućio i akcije protiv srpskih medija, uz optužbe da iniciraju nasilje". Publika u RS vijest je mogla protumačiti kao još jednu demonstraciju sile vanjske tiranije (29.8.). Identična bi se ocjena mogla odnositi i na citiranje navoda teksta objavljenog u *Sunday Times*-u koji (parafrazirano) opisuje kako se snage NATO pripremaju da neutrališu medije u Republici Srpskoj (31.8.)

Imaju u vidu ovakav pristup, izuzetno je teško povjerovati da će svakodnevno polusatno pojavljivanje UVP u programima SRT-a koje se ne smije mijenjati ili komentarisati imati mnogo efekta na opšti uticaj SRT na javno mnjenje u RS. (Nakon pojavljivanja aka Klajna u programu 16.8., uslijedilo je emitovanje muzičkog spota o SFOR-u kao SS-FORu.)

Obaveza o prikazivanju "drugičijih političkih mišljenja", kojima će od sada SRT ustupiti jedan sat dnevno u svojim programima, također dolaze tek nešto prije održavanja izbora. U posmatranom periodu SRT je sve više i više poprimala odlike jednopartijskog medija - u fokusu su gotovo isključivo ostali lideri tvrde linije SDS-a. Povrh toga, "Stranačka hronika", emisija koja je emitovana u terminu od 22.00, a koja je opozicionim partijama pružala priliku da se predstave i iznesu svoje

stavove - skinuta je sa programa. Posljednjeg je puta emitovana 18.8., kada je voditelj objasnio da "zbog nove programske šeme" emisija neće biti emitovana do poslije septembarskih izbora.

MEDIJI U BANJA LUCI

U takvoj situaciji, alternativni mediji u Banja Luci, premda imaju ograničenu publiku, jedina su realna opcija za "drugičije poglede".

Informativne emisije studija SRT Banja Luka još uvijek liče na "matinu" SRT na Palama - imaju isti logo, muziku podlogu, vremensku prognozu. Ostatak programa identičan je onome paljanske SRT. Komentari se i dalje zasnivaju na izboru iz "pisanja holandske štampe" - ovoga puta, izabrani lancisti stvaraju utisak da je rukovodstvo na Palama to koje izaziva sukob i sprečava implementaciju Dejtonskog sporazuma.

Najdramatičnija razlika sastoji se u pojavljivanju Biljane Plavšić na prvom mjestu svake udarne informativne emisije. Plavšićeva se obično prikazuje u trenutku razgovora sa nekim od predstavnika međunarodne zajednice. Tako, njen susret sa zapovjednikom SFOR-a Erikom Šinsekijem otvara centralnu informativnu emisiju 28.8, 30.8. kao primaran je plasiran njen susret sa Robertom Gelbardom, specijalnim američkim izaslanikom, te supervizorom za Brčko Robertom Farandom.

Za razliku od SRT-a, koja je Gelbardovu izjavu nakon susreta sa Momčilom Krajišnikom 29.8. skratila do nerazumljivosti, Studio Banja Luka svojoj publici omogućava da obje strane uključene u susret. Komentarisanje događaja svedeno je na minimum.

Vizuelne sličnosti sa SRT-om očljive su u izvještavanju o dešavanjima u Federaciji BiH, koje banjolučka SRT emituje također u bloku vijesti iz svijeta, te u prisustvu poznatih voditelja i urednika. Među njima je i Marinko Uro, poznat po nekim nedavnim pretjerivanjima u domenu komentara usmjerenih protiv Plavšićeve i međunarodne zajednice (vidjeti "Specijalni dodatak" tekstu serije *Monitoring Reporta*, br. 4). Biljana Plavšić, doduše, više nije Urova meta:

"Pre samo dve godine ovde je vođen krvav, religiozan, etnički rat. Sve te godine manje ili više uspešno saradivali smo sa Palama. Najvažnije je bilo završiti rat. Novinari su bili instrument korišten protiv zajedničkog neprijatelja. Nakon rata, pojavio se novi neprijatelj. Sada se vodi bitka za profesionalizam i novinarstvo... Pre (podele)... odluke su donošene na Palama. Izbor vesti i njihov redosled bili su u odgovornosti Pala. Kada smo tražili drugačiju strukturu, rečeno nam je da im je naredjeno 'odozgo'."

Studio SRT Banja Luka pruža priliku alternativnim mišljenjima da dodju do ekrana. Tako je 30.8. emitovana vijest o stavu ove partije da informativni sistem RS treba da bude jedinstven; 29.8. citirane su izjave Krajišnika i Ključevića povodom događaja u Brčkom prethodnog dana. U isto vrijeme, partije koje SRT (Pale) posmatra kao zavedene saveznike kvislinga Plavšić, mogle su iskazati svoje stavove - na primjer, prenijet je stav Socijalističke partije RS, čiji su predstavnici osudili akt hapšenja svojih članova koji su branili predajnik Duge Njive kod Doboja (28.8.). Studio je izvijestio i o hapšenju Milovana Stankovića, te o njegovom štrajku gladju

(28.8.). SRT nije prenijela ove informacije.

Nezavisna TV Banja Luka (NTV Banja Luka) novim d•inglom potcrtava svoju nezavisnost: "Prijatno ve•e uz filmski program NTV BL •eli vam Socijalisti•ka partija RS."

Ukoliko se uporede statisti•ki podaci, mo•e se konstatovati da je pristup ovog "nezavisnog" medija rukovodstvu SDS gotovo slika pristupa SRT-a Biljani Plavši• i njenim simpatizerima. Tako je, u posmatranom periodu, NTV Banja Luka Plavši•evu pomenula 23 puta (22 u pozitivnom, te jedan put u neutralnom kontekstu). Mom•ilo Krajišnik pomenut je 17 puta, svih 17 sa negativnom konotacijom. S druge strane, SRT je Krajišnika pomenula 11 puta (7 puta u pozitivnom, 4 u neutralnom kontekstu). Plavši•eva je pomenuta 50 puta, od kojih 37 u negativnom kontekstu (ostala pominjanja bila su u neutralnom).

ŠTAMPA U RS

Glas Srpski, zvani•ni dnevnik Republike Srpske (pod kontrolom SDS), djeluje u harmoniji sa SRT-om. O ovakvom opredjeljenju svjedo•e naslovi: "Ruše•i ustav i zakone Srpske Plavši•eva prisvaja izvršnu vlast", "Banski Dvor osloboditi od paravojnih snaga" (25.8.) List 29.8. objavljuje •lanak pod naslovom "Pala krv u Br•kom" u kome se iznose tvrdnje da je u sukobima izmedju Srba iz Br•kog sa trupama SFOR-a povredjeno pet civila - nezavisne agencije istovremeno su izvještavale o dva povrijedjena sa obiju strana u sukobu. "Narod je stao pred cijevi tenkova SFOR-a da sprije•i nasilni ulazak u Br•ko".

U svakom slu•aju, primjer je blijed u poredjenju sa ekstremnim izvještavanjem *Br•anskih pogleda*, (lista •ije

štampanje finansira SDS Br•ko, a koji se besplatno distribuira srpskim izbjeglicama, policijskim snagama i br•anskim privrednicima). List ponekad izlazi dvonedeljno, ponekad mjese•no i teško se mo•e okarakterisati kao medij koji informiše, prije se radi o dodatnom izdanju komentara u stilu SRT Radija Br•ko. 21.8. *Br•anski pogledi* na naslovnoj strani objavljuju •lanak pod naslovom "Narodu •e pu•i film" u kome se iznose tvrdnje kako "obi•ni, prostodušni, srpski narod, iako su ispunjeni svi uslovi iz... Sintre, opet izigran za pomo•".

•lanak je prenio odjek SRT Studija Br•ko i *Glasa srpskog*, citiraju•i mišljenja ovih medija o "medjunarodnom faktoru" i njegovoj namjeri da manipuliše izborima, uz pomo• "gubitaka pomo•u kompjutera" i "ubrzavanjem naseljavanja muslimana u Br•kom." •lanak se završava prikrivenim upozorenjem da "Ako je to model predizborne kampanje i izbora koja va•i u modernom i savremenom demokratskom svetu, narod u Br•kom •e umesto da glasa, radije u septembru pokazati posmatra•ima, revizorima i supervizorima da mu je - pukao film." (autor teksta: A. Radi•-Savi•)

•lanak o povratku izbjeglica, naslovljen "Muslimani pritiš•u a pomo• slaba" opisuju "bahato" ponašanje povratnika, koje "valjda nesvesno" svojim postupcima podr•avaju SFOR i IPTF. Na sli•an na•in o ovoj temi izvještavali su i SRT Radio Br•ko, te *Glas Srpski*. 22.8. radio je emitovao vijest o tome kako se grupa povratnika "Muslimana" koji su stigli kako bi pokušali da poprave ku•e koje •e naseliti ponaša "pompezno".

Pru•anje mogu•nosti opoziciji da izrazi svoje stavove ne spada u domen

specijalnosti zvani•ne štampe u RS. Lica koja se pojavljuju na stranicama *Glasa srpskog*, na primjer, ponovo su lica Mom•ila Krajišnika, Gojka Kli•kovi•a, Dragana Kalini•a, Aleksandra Buhe, Vladimira Vrkeša.

U tom pogledu, *Dnevne Nezavisne Novine (DNN)*, daleko više poma•u bira•ima u RS zainteresovanim za opozicione partije. List svakodnevno posve•uje 4. i 5. stranu aktivnostima niza opozicionih partija, o •ijim saopštenjima za javnost i sastancima pomno izvještava.

DNN nastoji njegovati profesionalno novinarstvo, o •emu svjedo•e naslovi koji su se na stranicama ovog lista mogli pro•itati 26.8.: "Toholjeva fabrika la•i", "Istinom do pobjede", "Novinari poslušali savjest" 27.8. Radi se o •lancima koji slave odvajanje Studija SRT Banja Luka. (DNN je donekle uspjela pokvariti utisak, nastavljaju•i da smijenjenog ministra unutrašnjih poslova Dragana Kijca naziva ministrom, a predsjednika raspuštene Skupštine Dragana Kaliniša predjašnjom titulom, upravo kao da Biljana Plavši• nikada nije ni dovela u pitanje legitimnost njihovog polo•aja).

MEDIJI U SARAJEVU

Pristup TV BiH temama etniciteta i dalje je neujedna•en. 18.8. Dnevnik TV BiH se sa aspekta izbalansiranog i razumljivog bavi izvještavanjem o povratku izbjeglica. Izvještaji su uklju•ivali storije o povratku Bošnjaka u Jajce, Šolji•evu osudu uništavanja hrvatskih ku•a u Bugojnu, razgovore gradona•elnika Mostara Ivana Prskala i dogradona•elnika Safeta Oru•evi•a o povratku izbjeglica u Stolac, te izvještaj o prijemu delegacije iz bugojanskog HDZ-a od strane Ministra za socijalni rad,

raseljena lica i izbjeglice Federacije BiH Rasima Kadića.

S druge strane, izvještaj o miniranju dvije hrvatske kuće kod Kaknja uslijedio je tek deset dana nakon tog događaja. Pritom, izvještaj je emitovan tek pri kraju informativne emisije, a i tada kroz prizmu pres konferencije UNHCR-a (28.8.). Vijest da je grupa Hrvata sprijeena u pokušaju da posjeti svoje domove u selu Bukovica kod Travnika bila je kratka i bez tonskih snimaka (29.8.). O ubistvu oca i sina Jezerića 31.8. u blizini Travnika gledaoci TV BiH saznali su samo zahvaljujući zvaničnom izvještaju MUP-a koji je pročitao (premda su prenijeti i navodi iz pisma Alije Izetbegovića koji je osudio ovaj zločin). Istovremeno, tretman incidenata u kojima su Bošnjaci žrtve, daleko je drugačiji. Vijest o ubistvu Fadile Mehmedović kod ćelija (u zoni separacije) bila je udarna vijest Dnevnika 22. avgusta. Dan prije emitovan je izvještaj o mini koja je ranila dva Bošnjaka u Jajcu (sa lokaliteta), a prenijete su i izjave povredjenih.

RTV BiH je o događanjima u RS izvještavala bez pristrasnosti, iako su kako radio, tako i TV, razvili neku vrstu nemogućnosti da izgovore riječi "Republika Srpska", umjesto čega se redovito koriste terminima "srpski entitet" i "entitet sa srpskom većinom".

3:0 ZA KOALICIJU

U pogledu političke nepristrasnosti, RTV BiH pokazuje primjetnu naklonost Stranci demokratske akcije, te Koaliciji za cjelovitu i demokratsku BiH čiji je ova partija vodeći član. Ovakva orijentacija vidljiva je u detaljima - izdašnom izvještavanju sa pres konferencije SDA u Brčkom (29.8.), ili ištavanju intervjua sa premijerom

Federacije Edhemom Bićakovićem punih deset minuta od ukupno 25 minuta koliko Dnevnik Radija BiH traje (23.8.). Pristrasnost je bila najočitija prilikom prenosa fudbalske utakmice Bosna-Danska. Koalicija za cjelovitu i demokratsku BiH "osigurala je sredstva za otkup utakmice", kako je najavila voditeljica Dnevnika 20.8., budući da se TV BiH nije uspjela sporazumjeti o prenosu sa Nogometnim savezom BiH. Komentator utakmice ponovio je na početku prenosa činjenicu da je Koalicija obezbjedila sredstva, a u toku prenosa emitovan je telop: "Koalicija... (je) otkupila pravo na prenos utakmice i poklonila ga građanima BH." (20.8.). (Ovdje treba dodati navode same TV BiH (koje je 4.9. prenijela ONASA), čiji statistički podaci pokazuju da ova televizijska kuća prikazuje više informacija o SDP-u nego i o jednoj drugoj partiji.)

RTV BiH prikazala je i uobičajenu privrženost Kopredsjedniku Vijeća ministara Harisu Silajdiću. Uprkos činjenice da je Silajdić proveo nekoliko dana u SAD, RTV BiH je uspjela da pomene njegovo ime gotovo isto onoliko puta koliko su zajedno pomenuti Krešimir Zubak, Vladimir Šoljić, Drago Bilandžija i Jadranko Prlić. (Silajdić se na Radiju BiH pojavljuje 7 puta, a ostali 8, dok ga TV BiH pominje 10, a hrvatske zvaničnike u BiH 13 puta).

NEZAVISNA TELEVIZIJA

Nezavisne televizijske stanice daleko su otvorenije za političke organizacije bosanskih Hrvata i Srba. Udarna informativna emisija nezavisne TV 99, Oko 22, pratila je pres konferencije HDZ-a, koje su označile početak predizborne kampanje ove partije (25.5.) i izvijestila o sjednici IO

Srpskog građanskog veća 28.8. Ova stanica je posvjetila više pažnje promotivnom predizbornom skupu novoosnovane Hrvatske kršćanske demokratske unije (31.8.) od bilo kog drugog hrvatskog medija u BiH (čak više i od HTV-a).

Izvještaj ove informativne kuće o miniranim hrvatskim kućama kod Kaknja znatno se razlikuje od umornog i ponekad čudnovato opredjeljenog pristupa TV BiH. Izvještaj je napravljen u aktuelnom trenutku, lokalitet snimljen, prenijeti komentari Vladimira Šoljića, zvaničnika HDZ-a u Bugojnu, LBO-a i Ujedinjene liste 97. TV 99 se profesionalno ponijela i prilikom jednog od izvještaja o dešavanjima u RS, kada je citirana SRNA (novinska agencija koju mediji u Federaciji po pravilu ne koriste). Radilo se o priču o 150 naoružanih Bošnjaka, koji su spriječili povratak 120 srpskih civila u selo u blizini Brčkog (22.8.)

OTM (OBN - Open Broadcasting Network)

Otvorena TV Mreža konačno ima aktivnog dopisnika na teritoriji Federacije pod kontrolom HDZ-a, Mladena Jelića. 22.8. OTM emituje Jelićev izvještaj o povratku Bošnjaka u Stolac, u kome su izneti dijelovi intervjua sa gradonačelnikom, članom HDZ-a, umjereno optimističnim povratnicima Bošnjacima, kao i sa izbjeglicama hrvatske nacionalnosti koji žive u gradu, koji tvrde da "se ne mogu živjeti zajedno". Medjutim, OTM je propustila da izvjesti o incidentu kojim prilikom su ubijeni otac i sin Jezerić u Jajcu.

Izvještavanje OTM-a o dešavanjima u Republici Srpskoj poprimilo je izazovniji pristup aktiviranjem novog dopisnika

iz Banja Luke, Gorana Trkulje. Trkulja je doveo u pitanje demanti SFOR-a da pruža podršku policiji lojalnoj Biljani Plavši u zauzimanju TV predajnika i policijskih stanica. Trkuljino mišljenje da SFOR zataškava inženjersko stanje dokazano je izjavom portparola SFOR-a u Sarajevu da u incidentima u Brčkom niko od civila nije povrijeđen, nakon koga je uslijedila izjava supervizora Roberta Faranda da "duboko žali zbog ranjavanja najmanje dvoje civila u Brčkom" (29.8.)

SARAJEVSKA ŠTAMPA

Naslovi još uvijek odslikavaju ono što bi se prije moglo nazvati seljom nego inženjericama: "Karadžić bez zaštite" (*Oslobodjenje*, 18.8.); "SAD neće otići iz Bosne", "NATO zauzeo Doboju" (*Dnevni Avaz* 20.8., 28.8.); ili čak prije predrasudama: "Naše jabuke jedu Hrvati" (*Veernje Novine* 20.8.).

Ipak, članci objavljeni u posmatranom periodu, posebno u *Oslobodjenju*, značajnu pažnju posvećivali su brigama hrvatskog stanovništva u BiH. *Oslobodjenje* je objavilo članak o prosvjedu grupe Hrvata zbog "preglasnog ezana", koji se može čuti u Travniku. (29.8.) Također su intervjuisani kardinal Puljić (31.8.), te Fra Marko Oršolić iz Tuzle. (27.8.) 21. avgusta list je objavio reportažu o maltretiranju Hrvata koji su ostali u selu Čurčića Lug kod Bugojna i neaktivnosti policije, koja im nije pružila zaštitu.

Oslobodjenje je 23.8. objavilo i članak Gorana Beriše koji citira člana opozicije u RS Miću Carevića, predsjednika SK-Pokreta za Jugoslaviju: "Svi upiru prst u dva ratna zločinca, kao da bi sve bilo riješeno ako dva čovjeka odu u Hag. Ne možete reći da su dva naroda nevina, a treći narod proglašavati

agresorom". *Veernje Novine* su, u posmatranom periodu, tačnije 1.9. otvorile dopisništvo u Banja Luci, u saradnji sa banjolučkim nezavisnim dnevnikom *Dnevne Nezavisne Novine*.

MEDIJI U HERCEGOVINI

S približavanjem septembarskih izbora, HTV i TV Herceg Bosne postaju sve više jednopartijski (HDZ) orijentisane. Druge partije se uglavnom ignorišu.

Osnovni razlog ogorčenja ovih medija bilo je skidanje imena kandidata HDZ-a sa izbornih lista u epu, apljini i trima opštinama Mostara sa hrvatskom većinom, koje bi se prema HDZ-u morale posmatrati kao jedinstvena zajednica: "Umjesto poništenja nepravedne i pravno neutemeljene odluke o skidanju nositelja kandidacijskih lista HDZ-a za tri hrvatske općine u Mostaru, OSCE je danas utrostručio kazne HDZ-u. Taj nedemokratski potez mogao bi ugroziti održavanje predstojećih općinskih izbora u Mostaru, jer je HDZ već zaprijetio da će bojkotirati izbore ukoliko OSCE ne poništi svoju odluku." (21.8., Milan Šutalo)

Ovakvo držanje preuzela je i HTV Mostar. Glavni i odgovorni urednik stanice Veselko Čerkez 19.8. na sljedeći način odgovara na kritike OSCE-a o stalnom kršenju izbornih pravila od strane HTV-a: "OSCE u BiH se ponaša u maniru Udbe. Svjedoci ste ovih dana kako se neutemeljeno i neprincipijelno kvalificiraju, napadaju, prozivaju i kañjavaju, i to u paketu, HDZ Mostar i HTV Mostar... Cilj je jasan: ući u izbora treba omalovažiti, obeshrabriti i destabilizirati stranku, koja je pobjedničkog mentaliteta i istih takvih sposobnosti, ali i novinare i medijsku kuću koji se ne daju kalupiti, jugoslavizirati i, na koncu, prodavati.

HTV-u Mostar, odnosno nama koji ovdje radimo, je jasno da je ovo lukava ali prozirna igra, koja je davno smišljena, sukladno kojoj bi trebalo unutar hrvatskog korpusa u Mostaru, a na razini odnosa HDZ-HTV, stvoriti sukob i nepovjerenje. Time bi, naravno, hrvatski narod izgubio u dobroj mjeri sada izvrsne izgleda za predstojeće izbore."

Ubrzo nakon ovih događaja, Veselko Čerkez je podnio ostavku na mjesto glavnog i odgovornog urednika. *Slobodna Dalmacija* objavila je pismo koje je ovom prilikom Čerkez poslao i Gradskom odboru HDZ-a u Mostaru, u kome se on zahvaljuje na "dobroj suradnji" koja mu je pružena dok je obavljao dužnost. (23.8.)